

Izumiteljstvo

opredelitev pojava

pogoj za izboljšanje delovnih postopkov in oblik gospodarskih prizadevanj

Slovenci se lahko pohvalimo s številnimi izumitelji, ki so s svojimi izvirnimi tehničnimi in praktičnimi rešitvami pomembno prispevali k splošnemu napredku človeštva. Jurij Vega z logaritmi, Janez Puhar s slikami na steklo, Janez Puh s številnimi izboljšavami koles in motornih koles so le trije od množice uglednih Slovencev, ki jih pozna ves svet. Sami se jim premalokrat poklonimo! Toda naš vsakdanjik zaznamujejo tudi bistri posamezniki, ki z izvirnimi rešitvami, domisljicami in patenti sicer niso dosegli svetovne slave, a vendar vplivajo na izboljšanje delovnih postopkov v svojem ali našem življenjskem okolju. Bili so vzorniki številnim posnemovalcem in tako se je razvil po naših pokrajinah prepoznavni slog tesarske, mizarske, lončarske, kovaške, ključavničarske ali pletarske obdelave materialov. Posebej so v tem zanimivi »domači mojstri« različnih spretnosti, ki so se prilagodili sodobni betonsko-plastični kulturi. Za izdelavo cekarjev so obdržali spretnost pletenja, a namesto ličkanja so uporabili plastične povezne trakove. Nekateri so še pred leti opletali steklovino z raznobarnimi odpadnimi žicami, ki so ostale po miniranju v kupih na dom dostavljenega velenjskega lignita. Zanimivi so tudi primeri, ko bolj ali manj izrabljen predmet pridobi novo funkcijo. Med take sodi uporaba različnih odsluženih vojaških predmetov, na primer bodeče žice in zviti železni palice za ograjevanje pašnikov in vrtov (Smokvica) ali pa nemških čelad iz druge svetovne vojne za zajemanje gnojnice, apna in zalivanje vrtov.

Tehnična izboljšava lesenih vozov so tudi odslužena avtomobilska kolesa, ki so nadomestila lesena kolesa. Tako nastali »gumeradli« so

Naprava za izdelavo rezancev, izumitelj Anton Jamnik iz Florjana pri Gornjem Gradu, muzejska zbirka Gornji Grad, 2005.

lastnikom omogočili hitrejšo in bolj konkurenčno dostavo blaga do potrošnikov. Zanimivo so uporabljeni tudi odsluženi obroči dvokoles, ki jih v slovenski Istri nameščajo na obročje značilnih košar za prenašanje sveže trave, sena in listja. Izvirne so tudi preureditve bobnov in elektromotorjev iz odsluženih pralnih strojev, ki jih je pred leti neki vaški izumitelj iz Lipja pri Vinski Gori predelal v napravo za pranje svinjskih črev. Toda nekaterim posameznikom je izumiteljska ustvarjalnost dejansko začrtala vsakdanje delo in poklic. Tak je bil na primer Anton Jamnik (1862–1942) iz Florjana (prej Slemški Vrh) pri Gornjem Gradu. Kot neporočeni stric je živel na domačiji Zgornji

Brusilec za izdelavo urnega mehanizma, izumitelj Anton Jamnik iz Florjana pri Gornjem Gradu, muzejska zbirka Gornji Grad; 2005.

Jamnik, pomagal pri kmečkih delih in se ukvarjal z vrsto rečmi. Bil je igralec ljubiteljske skupine in član glasbenih orkestrrov v Gornjem Gradu, izdeloval in popravljaj je ure in glasbila, za svojo rabo je izdelal mikroskop, fotografski aparat, lesene naprave za lupljenje jabolk, izdelavo tankih rezancev, brušenje britev, izdelovanje vrvic in jermenov, podstavek za sušenje fotografskih slik, priročne luščilce koruze idr. Iz enega kosa lesa je izdelal leseno verižico in za svoje pogoste poti v dolino zložljivo »lahterno«. Bil je odličen fotograf in portretist. Njegovi izvirne naprave in predmeti so večinoma ohranjeni; sprva so bili razstavljeni v domači kašči, od leta 1999 pa v Gornjem Gradu v Šteklju v sklopu krajevne muzejske zbirke.

VITO HAZLER

fotografiji: VITO HAZLER